

1. UVOD

Platne kartice kao medijumi plaćanja u tradicionalnom sistemu plaćanja na malo, u razvijenim zemljama postoje i funkcionišu dugi niz godina. U našoj zemlji njihova upotreba bila je prilično skromna, tako da javnost nije upoznata sa osnovnim pojmovima i procesom plaćanja putem platnih kartica. Mada se platne kartice danas u svetu uveliko koriste za elektronsku trgovinu preko Interneta, namera ovog rada je da razjasni bitne momente u tradicionalnom načinu korišćenja platnih kartica.

2. ISTORIJSKI RAZVOJ PLATNIH KARTICA U SVETU I KOD NAS

Kredina kartica se obično definiše kao mali komad kartona ili plastike koji sadrži neko sredstvo za identifikaciju (recimo potpis ili sliku), što omogućava osobi na koju kartica glasi da kupuje robu ili usluge na teret svog računa, koji se periodično zadužuje. Kreditne kartice pojavile su se u SAD tokom 1920-ih godina, kada su pojedine firme, poput naftnih kompanija i lanaca hotela, počele da ih izdaju svojim potrošačima. Ovakve kreditne kartice bile su zatvorenog tipa, tj. mogle su da se koriste samo u prodajnim/uslužnim objektima kompanije koja ih je izdala. Međutim, pored kreditne kartice, između dva rata mnoge kompanije izdaju kartice koje obezbeđuju uzimanje robe na kredit, a ujedno služe i kao kartice lojalnosti. Posebno su bile popularne trgovačke kartice. Upotreba kreditnih kartica značajno je povećana nakon II svetskog rata.

Prvu univerzalnu kreditnu karticu, koja je mogla da se koristi u raznovrsnim prodajnim/uslužnim objektima, izdavao je Diners' Club¹, Inc., 1950. godine. U ovom sistemu, kompanija koja posluje kreditnim karticama (Diners' Club) naplaćuje vlasnicima kartica godišnju proviziju, a njihove račune zadužuje mesečno ili godišnje. Firme-kooperanti širom sveta plaćaju proviziju za usluge Diners' Cluba u rasponu od 4% do 7% od ukupnog iznosa računa. Drugu značajnu karticu ovog tipa lansirala je American Express Company 1958. godine.

Kasnije su se pojavili bankarski sistemi kreditnih kartica, u kojima banka odobrava račun trgovca odmah po prijemu računa o prodatoj robi, prikupljajući iznose koji će biti zaračunati vlasniku kartice na kraju ugovorenog perioda. Vlasnik kartice ovaj iznos plaća banci u totalu ili u mesečnim ratama sa obračunatom kamatom. Prvi bankarski sistem od nacionalnog značaja bio je BankAmericard, koji je pokrenula Bank of America iz Kalifornije 1959. godine. Ovaj sistem licenciran je u drugim državama početkom 1966. godine, a od 1976-77 godine nosi naziv VISA. Ostale značajne bankarske kartice su MasterCard (ranije Master Charge) i Barclay's. Mnoge banke koje su organizovale sisteme kreditnih kartica na lokalnoj ili regionalnoj osnovi odlučile su da pristupe velikim nacionalnim sistemima pošto se obim usluga (ishrana i smeštaj, kao i kupovina u prodavnicama) širio. Ovi sistemi su se kasnije proširili na sve delove sveta.

U bankarskim sistemima kreditnih kartica vlasnik kartice može da izabere plaćanje u ratama, u kom slučaju banka naplaćuje kamatu na neizmireni dug. Ovi kamatni prihodi omogućavaju bankama da se uzdrže od naplaćivanja godišnje provizije vlasnicima kartica i da zaračunavaju niže provizije za uslugu trgovcima koji su članovi sistema. Još jedna prednost ovih sistema je ta što trgovci primaju svoje uplate promptno, nakon deponovanja računa o prodaji kod banke.

Znači, kreditne kartice u svom današnjem obliku pojavile su se u SAD šezdesetih godina. Međutim, tek nedavno je upotreba kreditnih kartica značajno proširena izvan severne Amerike, budući da je do kraja sedamdesetih nivo njihove upotrebe u Evropi bio vrlo mali. Debitne kartice su novijeg datuma i predstavljaju metod plaćanja koji se najbrže razvija u Velikoj Britaniji i izvesnom

¹ Godine 1950. američki biznismen Maknamara je došao na ideju o bezgotovinskom sistemu plaćanja kada je došao u restoran sa društvom, a zaboravio novčanik. Plaćanje je izvršio vizit karticom, stim da je račun namirio sledećeg dana. Tada se uvidela mogućnost odloženog plaćanja i ideja je realizovana kao kreditna kartica (Diners Club).

broju zemalja OECD-a. Kreditna kartica u današnjem smislu te reči, je kartica koja dokazuje da je njenom vlasniku odobrena kreditna linija. Ona omogućava vlasniku da kupuje i/ili podiže gotovinu do prethodno utvrđenog iznosa; odobreni kredit može isplaćivati u ratama, pri čemu se neizmireni dug smatra odobrenim kreditom. Kamata se zaračunava na iznos bilo kog odobrenog kredita, a vlasniku se ponekada naplaćuje i godišnja provizija. Za razliku od kreditne kartice, debitna kartica je kartica koja omogućava svom vlasniku da kupuje direktnim zaduživanjem svog računa.

Kreditne i debitne kartice sve više dobijaju na značaju kao metod obračuna za plaćanje na malo pri kupovini određenih roba i usluga. Najveće kompanije koje posluju kreditnim karticama organizovale su zasebne elektronske klirinške² i obračunske sisteme. MasterCard i Visa imaju svoje sopstvene mreže koje se koriste za verifikaciju transakcija širom sveta. Elektronski terminali na mestu prodaje (sistemi za elektronski transfer novca na mestu prodaje/usluge – EFT/POS terminali) omogućavaju da se podaci sa kartice provere za manje od 15 sekundi u okviru mreže koja povezuje trgovce širom sveta sa centrom za obradu kreditnih kartica i emitentom kreditnih kartica. Na primer, sistem koji koristi Visa, VisaNet, sastoji se od tri računarska centra, od kojih su dva u SAD, a jedan u Velikoj Britaniji. Široke komunikacione mreže povezuju trgovce, koji koriste Visa sistem, sa ovim računarskim centrima. Ove mreže se sve brže šire, uporedo sa trendom prihvatanja kreditnih kartica od strane potrošača.

Broj kreditnih kartica u upotrebi naglo raste širom sveta. U Evropi je krajem 1990. godine postojalo oko 200 miliona vlasnika kreditnih kartica. Prema podacima londonske konsultantske firme Battelle, ovaj broj je do kraja 1995. godine povećan na 350 miliona. Pored toga, vlasnici kreditnih kartica sve češće koriste svoje kartice umesto tradicionalnih načina plaćanja putem gotovine i čekova. U Battelle-u tvrde da je broj transakcija plaćanja putem kartica iznosio 8 milijardi krajem 1995. godine, što predstavlja povećanje od 300% u odnosu na 1990. godinu. Prema podacima iste firme, broj Visa kartica u Italiji je udvostručen 1990. godine, dok je u Španiji i Francuskoj povećan za oko 50%.³

Krajem 60-tih godina u Jugoslaviji započinju sa radom kartice. 1969. godine u SFRJ kreće Diners i u najbolje vreme imao je 46000 korisnika. Tadašnje banke izdaju razne kartice kao na primer: Atlas iz Dubrovnika izdaje American Express, Kompas iz Ljubljane EUROPAY, dok Jugobanka iz Sarajeva za vreme Olimpijade izdaje Visa. Međutim, period koji je usledio (raspad bivše Jugoslavije, prekidanje platnog prometa, kasnije i uvođenje sankcija i velika inflacija 1993. godine) karakteriše znatno osipanje kartica i samih trgovačkih mreža jer su sami izdavaoci kartica smanjili njihov broj. Sve do prvih sankcija uvedenih 1992. godine domaće banke (od kojih mnoge više ne postoje) izdavale su platne kartice; ta praksa je u nekoj meri nastavljena i kasnije, s tim što kartice nisu važile u inostranstvu, a samim tim ni na Internetu. Zatim je usledio "prozor" od nekoliko godina, posle "Dejtona" a pre novih sankcija, kada su neke banke izdavale kartice koje su važile "napolju" i mogle se koristiti na Internetu, ali zbog manjeg poverenja u banke nisu bile toliko rasprostranjene (decembra 1998. godine pojavljuju se prve kartice na Internetu – VISA elektron BBAD, BK kartica). Uglavnom, DINERS CLUB neposredno posle sankcija (14.05.1996. godine) ponovo startuje i sada ima oko 5000 prodajnih mesta i 9500 članova. Tek nakon 5. oktobra počelo je sređivanje bankarskog sistema kod nas, stigle su neke strane banke i stvari su počele da idu nabolje.⁴

3. POJAM PLATNE KARTICE

Platne kartice su instrument bezgotovinskog plaćanja koji korisniku omogućava plaćanje robe i usluga i podizanja gotovog novca. Brojni su razlozi za njihovo korišćenje: ušteda

² KLIRING(engl.) - obračunski promet, obračun u međunarodnoj trgovini bez upotrebe valuta, kompenzacijom, tj. obračunom uzajamnih dugovanja i potraživanja čime se otklanja upotreba stranih valuta, odn. zlata

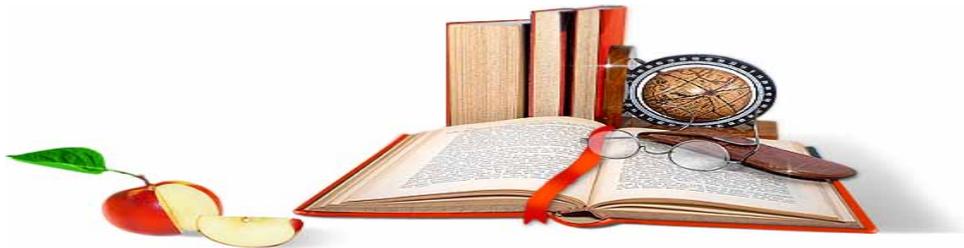
³ www.e-trgovina.co.yu autor: Mr Predrag Radovanović, Viša ekonomska škola, Leskovac

⁴ internet.fon.bg.ac.yu autor: Dr Vojkan Vasković, Bankarstvo na Internetu-Platne kartice
www.pcpres.co.yu autor: Boris Stanković

**---- OSTATAK TEKSTA NIJE PRIKAZAN. CEO RAD MOŽETE PREUZETI
NA SAJTU WWW.MATURSKI.NET ----**

**[BESPLATNI GOTOVI SEMINARSKI, DIPLOMSKI I MATURSKI TEKST](http://WWW.SEMINARSKIRAD.ORG)
RAZMENA LINKOVA - RAZMENA RADOVA
RADOVI IZ SVIH OBLASTI, POWERPOINT PREZENTACIJE I DRUGI EDUKATIVNI MATERIJALI.**

**WWW.SEMINARSKIRAD.ORG
WWW.MAGISTARSKI.COM
WWW.MATURSKIRADOVI.NET**

NA NAŠIM SAJTOVIMA MOŽETE PRONAĆI SVE, BILO DA JE TO [SEMINARSKI](#), [DIPLOMSKI](#) ILI [MATURSKI](#) RAD, POWERPOINT PREZENTACIJA I DRUGI EDUKATIVNI MATERIJAL. ZA RAZLIKU OD OSTALIH MI VAM PRUŽAMO DA POGLEDATE SVAKI RAD, NJEGOV SADRŽAJ I PRVE TRI STRANE TAKO DA MOŽETE TAČNO DA ODABERETE ONO ŠTO VAM U POTPUNOSTI ODGOVARA. U BAZI SE NALAZE [GOTOVI SEMINARSKI, DIPLOMSKI I MATURSKI RADOVI](#) KOJE MOŽETE SKINUTI I UZ NJIHOVU POMOĆ NAPRAVITI JEDINSTVEN I UNIKATAN RAD. AKO U [BAZI](#) NE NAĐETE RAD KOJI VAM JE POTREBAN, U SVAKOM MOMENTU MOŽETE NARUČITI DA VAM SE IZRADI NOVI, UNIKATAN SEMINARSKI ILI NEKI DRUGI RAD RAD NA LINKU [IZRADA RADOVA](#). PITANJA I ODGOVORE MOŽETE

DOBITI NA NAŠEM [FORUMU](#) ILI NA maturskiradovi.net@gmail.com